

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03
Національного університету
«Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога 23

В І Д Г У К

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
Заслуженого юриста України**

Кізлової Олени Сергіївни на дисертаційне дослідження

Іліопол Інни Михайлівни на тему:

«Апеляційне провадження в цивільному процесі України»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В умовах європейської інтеграції відбуваються значні зміни у національному законодавстві України. Прагнення наблизити українське законодавство до європейських стандартів привело до необхідності посилення відповідальності судової влади перед суспільством та утвердження її незалежності, результатом чого стало прийняття Верховною Радою України 22.06.2016 року закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». Так, одним з основних завдань реформування Конституції України стало утвердження основних засад судочинства, зокрема закріплення як пріоритету, принципів верховенства права та забезпечення права на справедливий суд незалежним, безстороннім судом. Основною новелою щодо апеляційного провадження є заміна принципу апеляційного оскарження судових рішень на гарантоване право на апеляційний перегляд справи, що є складовою права на судовий захист.

Основні засади судової реформи передбачають реформування судочинства та суміжних правових інститутів, які забезпечать необхідні позитивні зрушення у їх функціонуванні. Так, 22.06.2016 року було прийнято новий закон України «Про судоустрій і статус суддів», що змінив систему судоустрою та визначив напрямок здійснення правосуддя в Україні відповідно до європейських стандартів. Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. було викладено в новій редакції Цивільний процесуальний кодекс України.

Дослідженню апеляційного провадження в цивільному процесі України було приділено багато уваги з боку вчених-процесуалістів, однак комплексне дослідження зазначеної теми було здійснено ще у 2004 році, що також сприяло, окрім істотного оновлення цивільного процесуального законодавства, вибору теми дисертації І.М. Іліопол.

Відтак, актуальність дисертаційного дослідження, зумовлена потребами суспільства довіряти судовій системі України та відповідає реаліям як сьогоденного, так і майбутнього дня, адже належний правовий захист фізичних та юридичних осіб є запорукою подальшого розвитку незалежної держави.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного процесу «Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні» на 2011-2015 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 0110U000671) на 2011-2015 роки, а також плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного процесу «Реформування цивільного процесуального права в умовах інтеграційних процесів в Україні»

на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842) на 2016-2020 роки. Дисертаційне дослідження є складовою фундаментального дослідження «Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні» (державний реєстраційний номер 0115U002492) на 2015-2017 роки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій. Вивчення змісту дисертаційного дослідження та наукових публікацій дисертантки надало змогу встановити, що висновки та рекомендації, наведені автором як результат проведеної роботи, свідчать про вміння, на підставі наукових пошуків, формулювати нові знання, тим самим вдосконалюючи певні доктринальні положення, що підкреслює їх обґрунтованість.

Виходячи зі змісту дисертаційного дослідження можна встановити, що робота відповідає цілям та завданням, які були поставлені автору дослідження. Обрана структура роботи дала можливість в повному обсязі розкрити тему дисертаційного дослідження. Протягом всього тексту дисертації прослідковується логічний поступовий перехід від дослідження історичного розвитку досліджуваного явища, загальнотеоретичних питань до конкретних доктринальних та правових проблем, що відповідає логіці проведення будь-якого наукового дослідження.

Позитивним моментом роботи є обраний дисертанткою підхід до вибору основних методів та напрямів дослідження завдяки чому було вирішено окреслені завдання дисертації. Насамперед, у роботі було застосовано загальні методи мислення такі як: аналіз, узагальнення, аналогія та моделювання втім, здебільшого, у роботі використовувались загальнонаукові та спеціально-наукові методи пізнання. Серед загальнонаукових методів, що застосовувались при дослідженні апеляційного провадження основними є метод сходження від абстрактного до конкретного

(і навпаки), аналізу і синтезу, системно-структурний метод, статистичний та порівняльно-правовий методи. До спеціально-наукових методів, що було застосовано при дослідженні даної проблематики, слід виділити діалектичний, історійко-правовий, логіко-семантичний, герменевтичний, порівняльно-критичний та формально-юридичний методи пізнання.

Запропонована структура дисертації є досить обґрунтованою і логічно побудованою. Дисертаційна робота відзначається системним підходом до предмету дослідження. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, що містять 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (260 найменувань) і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 256 сторінок, з яких основного змісту – 210 сторінок.

Структура дисертації повністю відповідає завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми та вирішити завдання, поставлені дисертанткою при написанні роботи.

Історичний аналіз розвитку апеляції ґрунтувався на дослідженні різних наукових поглядів та ідей, провадився з позиції вивчення та розгляду тих проблем, що є актуальними для сучасної теорії й практики цивільного судочинства. Цікавими виявилися аналіз і, як наслідок, виділення основних етапів розвитку інституту апеляційного провадження починаючи з періоду трансформаційних процесів створення незалежності України до триваючої судової реформи (підрозділ 1.3 роботи).

Заслуговує на увагу висновок І.М. Іліопол про необхідність визначення та розгляду апеляційного провадження як інституту цивільного процесуального права та як факультативної стадії цивільного процесу. Автором показано, що дослідження конструкції апеляційного провадження як інституту буде достатнім тільки за умови повного теоретичного осмислення термінології, що безпосередньо стосується перегляду судових рішень в апеляційному порядку та обґрунтована необхідність розмежування таких понять як: «апеляція», «апеляційний перегляд справ», «апеляційне

оскарження», «апеляційне провадження», а також «право на апеляційний перегляд справи» (підрозділ 2.1 роботи).

Розглядаючи у дисертаційному дослідженні передумови права на пред'явлення позову та умови його реалізації (підрозділ 2.3 роботи), авторка дійшла висновку, що передумови права на пред'явлення апеляційної скарги це обставини наявності чи відсутності яких суд робить висновок про існування в апелянта права на пред'явлення апеляційної скарги. Тобто дослідження матеріально-правової та процесуально-правової заінтересованості (юридичного інтересу) дозволило, з урахуванням введення в законодавстві поняття «зловживання цивільними процесуальними правами», провести аналогію з наслідками пред'явлення завідомо безпідставного позову, у випадку пред'явлення завідомо безпідставної апеляційної скарги. Пред'явлення завідомо безпідставної апеляційної скарги – це пред'явлення апеляційної скарги без наявності матеріально-правової та процесуальної заінтересованості (юридичного інтересу), що означає відсутність в апелянта такої передумови права на пред'явлення апеляційної скарги, а значить й права на апеляційний перегляд в цілому.

У відповідності до окреслених завдань та мети дослідження, основними з яких є вирішення теоретичних та практичних проблем апеляційного провадження, автором здійснено порівняльно-правовий аналіз попередньої та чинної редакції ЦПК України. Дисертантка зазначає, що новелою цивільного процесуального законодавства є надана особам можливість звернення до суду в електронній формі, у зв'язку із запровадженням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. При цьому, авторка звертає увагу на те, що апеляційна скарга подається безпосередньо до суду апеляційної інстанції на відміну від положення, що існувало до змін а саме, подача апеляційної скарги до апеляційного суду через суд першої інстанції, який ухвалив оскаржуване рішення. Крім того, дисертантка досліджує проблемні аспекти, що вже виникають

на практиці у зв'язку із тим, що ця система ще не працює, відповідно до «Перехідних положень» ЦПК України (Розділ 3 роботи).

Важливим з огляду на актуальність рецензованого дослідження стало здійснення ґрунтовного аналізу повноважень суду апеляційної інстанції. Авторка дослідила їх трансформацію, що зумовлена змінами цивільного процесуального законодавства України. Так, наприклад, новелою стало закріплення можливості скасування судового рішення повністю або частково з закриттям провадження у справі або залишенням позову без розгляду тільки у відповідній частині.

У висновках авторкою було сформульовано найбільш вагомі положення дисертаційного дослідження та надані аргументовані пропозиції щодо вдосконалення цивільного процесуального законодавства України в частині апеляційного провадження.

Тобто протягом усієї роботи дисертантка не уникає можливості надавати власні міркування та пропозиції з приводу досліджуваних явищ і проблем, наявна авторська позиція щодо способів вирішення заявленої проблематики, що також позитивно впливає на наукову новизну та практичну значущість роботи.

Слід зазначити, що відповідно до вимог, об'єкт і предмет рецензованої дисертації як категорії наукового процесу, співвідносяться між собою як загальне та часткове.

Ступінь обґрунтованості проведеного дослідження підтверджується також Актом впровадження наукових розробок у навчальну та науково-дослідну діяльність Національного університету «Одеська юридична академія» від 20.06.2018 р. та Актом впровадження наукових розробок в практичну діяльність Київського районного суду м. Одеси від 20.06.2018 р.).

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна представленого дослідження полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці цивільного процесуального права спеціальним комплексним дослідженням апеляційного провадження в цивільному процесі

України в умовах судової реформи та євроінтеграційних процесів. Крім того, наданні І.М. Іліопол рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства в сфері апеляційного провадження можуть бути запроваджені й на законодавчому рівні. Так, наприклад, заслуговують на увагу отримані дисертанткою результати щодо доцільності розмежування повноважень суду апеляційної інстанції щодо визнання судового рішення не чинним та скасування судового рішення, а також щодо визначення поняття права на апеляційний перегляд справи як єдиного поняття, що поєднує дві правомочності: право на пред'явлення апеляційної скарги та право на її задоволення тощо.

Роботу виконано з належним посиланням автора на першоджерела без порушень наукової етики. Самостійно висловлені міркування відмежовуються від позицій решти науковців, що дозволяє прослідкувати особистий внесок в дослідження заявленої тематики. І.М. Іліопол показала вміння реалізовувати на практиці дослідницькі навички, що проявляється у підборі та аналізі широкого кола спеціальних джерел, нормативно-правових актів та судової практики.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях. Значна кількість опублікованих праць дисертантки свідчать про відповідальний підхід до написання дисертаційного дослідження. Основні положення, висновки та результати дисертаційного дослідження викладено у 22 наукових працях, у тому числі 7 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджений МОН України, 3 статтях, опублікованих у зарубіжних періодичних виданнях, та у 15 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, засіданнях круглих столів.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо її змісту. Однак не зважаючи на в цілому позитивні враження від дисертаційного дослідження І.М. Іліопол, необхідно звернути увагу й на наявність певних дискусійних положень та висловити наступні зауваження:

1. Потребує уточнення, що є предметом дослідження в першому розділі роботи, адже з назви цього розділу дисертаційного дослідження, а саме, «Методологічні засади та становлення апеляційного провадження в цивільному процесі України» не зрозуміло, яке саме апеляційне провадження досліджується авторкою, як інститут цивільного процесуального права чи як стадія цивільного процесу, чи як суб'єктивне право на апеляційний перегляд справи як конституційна гарантія на судовий захист.

2. В Розділі 2, авторка, слушно зазначає, що в літературі відсутня єдність понять «апеляція», «апеляційний перегляд справ», «апеляційне оскарження», «право на апеляційний перегляд справи», «апеляційне провадження» та стає на позиції необхідності розмежовувати ці поняття. Надаючи своє власне бачення, обґрунтовуючи кожне із понять, дисертантка встановлює, що суть апеляційного провадження полягає в перегляді справ та перевірці законності та обґрунтованості судових рішень, ухвалених судом першої інстанції. Але, не відповідає на питання, що є перегляд справ, а що є перевірка законності та обґрунтованості судових рішень. Чому це має значення для апеляційного провадження, особливо з урахуванням зміни законодавчої парадигми такої засади цивільного процесу з права на апеляційне оскарження на забезпечення права на апеляційний перегляд справи на конституційному рівні.

3. Не зрозумілою є позиція дисертантки, яка пропонує визнати перелік ухвал, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду, наведений у ст. 353 ЦПК України вичерпним (висновки) і, в той же час, пропонує доповнити його новим пунктом 8-1 наступного змісту «відкриття провадження у справі в порядку спрощеного позовного провадження» (підрозділ 3.3).

4. У Розділі 3 дисертаційного дослідження авторкою розглядаються повноваження суду апеляційної інстанції. Питання повноважень суду є основним питанням судової юрисдикції, та в період судової реформи втілює мету законодавчого та структурного перетворення. Але, надаючи окремі

пропозиції щодо внесення змін до діючого цивільного процесуального законодавства, зокрема, щодо повноважень суду апеляційної інстанції, авторка не виділяє основні зміни та не зазначає яка основна мета в тих змінах, що торкнулись повноважень суду апеляційної інстанції.

5. Питання використання судової практики при науковому дослідженні дисертації з цивільного процесу є не просто актуальним, а є необхідними для розкриття теми, особливо, коли таке дослідження провадиться під час впровадження кардинальних законодавчих змін. Розглядаючи питання щодо розгляду справ апеляційними судами як судами першої інстанції, а саме, справ щодо оскарження рішень третейських судів, оспорювання рішень міжнародних комерційних арбітражів, про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів, авторка не наводить матеріали судової практики, що дало б змогу більш ретельно дослідити це питання (підрозділ 2.3).

Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам. Зазначені зауваження щодо змісту роботи свідчать про дискусійність проведеного дослідження та не можуть вважатись такими, що суттєво впливають на його якість та високий рівень, оскільки дисертантка може уточнити власну позицію з наведених питань під час публічного захисту дисертаційного дослідження.

Зміст автореферату відповідає дисертації та в повному обсязі розкриває її зміст, відповідає вимогам, що висуваються до авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Викладене дозволяє дійти висновку про те, що дисертаційне дослідження Інни Михайлівни Іліюпол на тему: «Апеляційне провадження в цивільному процесі України», представлене на здобуття ступеня доктора філософії в галузі права (кандидата юридичних наук) за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право, повною мірою відповідає вимогам п. 9, 11,12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а його автор Інна Михайлівна Іліопол заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі права (кандидата юридичних наук) за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України,

завідувач кафедри цивільного

та господарського права і процесу МГУ

Кізлова О.С.

Дізнаючись про проф. Кізлову О.С. повідомляю:
в.о. рецензент, чл. жур. Криворозенко

